

THE ESSENCE OF EDUCATION OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS

Tulaboyeva Iroda Maxammadali qizi

Abstract

This article analyzes the essence of inclusive education, its basic principles, and modern pedagogical and correctional methods in the education of children with special educational needs in preschool educational organizations. The importance of developmental and art therapy technologies in the effective organization of inclusive education is also highlighted.

Keywords: Inclusive education, special educational needs, preschool education, education, developmental education, correctional pedagogy.

Introduction

KIRISH

So‘nggi o‘n yilliklar davomida O‘zbekiston Respublikasida maktabgacha ta‘lim tizimini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilab kelinmoqda. Xususan, bolalarning sifatli ta‘lim-tarbiyadan teng foydalanishini ta‘minlash, ta‘lim jarayoniga zamonaviy pedagogik yondashuvlarni joriy etish, shu jumladan inklyuziv ta‘lim tizimini shakllantirish masalalariga alohida e‘tibor qaratilmoqda.

Inklyuziv ta‘lim tushunchasi maktabgacha ta‘lim tizimiga nisbatan yangi bo‘lishiga qaramay, uning joriy etilishi alohida ta‘lim ehtiyojlariga ega bolalarning ijtimoiylashuvi, ruhiy va jismoniy rivojlanishini ta‘minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 30-sentabrdagi qarori asosida maktabgacha ta‘lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasining qabul qilinishi ushbu sohadagi islohotlarning huquqiy asosini yanada mustahkamladi. Mazkur maqolaning maqsadi — maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida alohida ta‘lim ehtiyojlariga ega bolalarga ta‘lim-tarbiya berishning mazmun-mohiyatini ilmiy asosda yoritish hamda inklyuziv ta‘lim doirasida qo‘llaniladigan samarali pedagogik usullarni tahlil qilishdan iborat.

METODOLOGIYA

Tadqiqotda nazariy tahlil, normativ-huquqiy hujjatlarni o‘rganish, pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish hamda ilg‘or inklyuziv ta‘lim tajribalarini umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Shuningdek, maktabgacha yoshdagi alohida ta‘lim ehtiyojlariga ega bolalar bilan olib boriladigan korreksion-pedagogik faoliyatda qo‘llaniladigan usullar tizimli ravishda o‘rganildi.

NATIJALAR

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, inklyuziv ta'limning asosiy vazifasi bolalarning individual imkoniyatlari va ehtiyojlaridan qat'i nazar, ularning barchasiga sifatli ta'lim olish imkoniyatini yaratishdan iborat. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunda inklyuziv ta'lim alohida ta'lim ehtiyojlari va individual imkoniyatlar xilma-xilligini hisobga olgan holda teng ta'lim olishni ta'minlovchi tizim sifatida ta'riflanadi.

Alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalar bilan ishlashda quyidagi tamoyillar samarali hisoblanadi:

- har bir bolaga individual yondashuv;
- ta'lim-tarbiya jarayonining tizimliliigi va izchilligi;
- pedagoglar va ota-onalar hamkorligi;
- charchoqning oldini olish va faoliyat turlarini almashtirib borish;
- "zarar yetkazmaslik" tamoyiliga amal qilish;
- bolalarning kognitiv faoliyatini faollashtirish.

Maktabgacha ta'lim jarayonida alohida ehtiyojga ega bolalar bilan ishlashda tushuntirish-illyustrativ, reproduktiv, qisman qidiruv (evristik), muammoli taqdimot va tadqiqot metodlari keng qo'llaniladi. Ayniqsa, art-terapiya usullari (musiqa terapiyasi, izoterapiya, ertak terapiyasi, vokal terapiyasi, kineziterapiya va qum terapiyasi) bolalarning ruhiy-emotsional holatini yaxshilashda samarali natija bermoqda.

MUHOKAMA

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, inklyuziv ta'lim tizimida art-terapiya usullaridan foydalanish bolalarning yosh va psixofiziologik xususiyatlariga mos ravishda tashkil etilganda yuqori samaradorlikka ega bo'ladi. Masalan, ko'rish qobiliyati buzilgan bolalar uchun vokal va ertak terapiyasi, miya falaji mavjud bolalar uchun esa xoreoterapiya va kineziterapiya usullari ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Tadqiqotlar shuni tasdiqlaydiki, rivojlanishida nuqsoni bo'lgan maktabgacha yoshdagi bolalar bilan art-terapiya usullarini qo'llash uchun eng maqbul davr 5–7 yosh hisoblanadi. Bu davrda bolaning nutqiy, harakat va ijodiy ko'nikmalari yetarli darajada shakllangan bo'ladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta'lim tizimida inklyuziv ta'limni joriy etish alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalarning ijtimoiylashuvi, ruhiy va jismoniy rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Inklyuziv yondashuv orqali bolalarni erta yoshdan sog'lom tengdoshlari bilan birgalikda ta'lim jarayoniga jalb etish, ularning hayotiy kompetensiyalarini rivojlantirish imkoniyati yaratiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Maktabgacha ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi qarori. PQ–4312, 08.05.2019.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Alohida ta’lim ehtiyojlari bo‘lgan bolalarga ta’lim-tarbiya berish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori. PQ–4860, 13.10.2020.
3. Ахметова Д.З., Нигматов З.Г., Челнокова Т.А. va boshq. *Pedagogika i psixologiya inklyuzivnogo obrazovaniya.* – Kazan, 2013.
4. Буторина О.Г. *Об опыте воспитания и обучения детей с ОВЗ // Воспитание школьников.* – 2010.
5. Volosovets T.V., Kazmin A.M., Yarygin V.N. *Inklyuzivnaya praktika v doshkolnom obrazovanii.* – M.: Mozaika-Sintez, 2011.
6. Qaxarova D.S. *Inklyuziv ta’lim texnologiyasi.* O‘quv-metodik qo‘llanma. – 2014.
7. Umarova F. *Maktabgacha ta’limda inklyuziv ta’lim tizimini rivojlantirish.*

